

De duivel op jacht tusschen fictieve bloemhoven en woestijnen

KERKELIJK LEVEN

„Het is, alsof de duivel ermee speelt". Met deze woorden kan men meermalen iemand de tale Kanaäns hooren verbasteren. „Verbasteren", zeggen we, — want de uitdrukking zelf stamt doorgaans uit den mond van menschen, die in het taalgebied der tale Kanaäns hoogstens zoo iets als grensbewoners heeten mogen (wat niet erg behoeft te zijn); en dan: de uitdrukking strijdt naar den inhoud tegen wat in goede „tale Kanaäns" (die taal bestaat er ook) te verkondigen blijft (en dit laatste is wel erg).

Immers, het zinnetje bevat één woord te veel. Het is een woord, waarmee de filosofen het te kwaad hebben, en waarop de kerk erg zuinig moet zijn: het is het woordje „alsof". „Het is, alsof de duivel ermee speelt". Wees op dat woord „alsof" maar liever wat zuinig: het staat immers in Zondag 23. En laat dat woordje maar liever weg, als ge het over den duivel hebt. Zijt ge niet zeker ervan, dat hij ergens aanwezig is, suggereer die aanwezigheid dan ook niet door een „speelsch" alsof. Want dan is het zoo, „dat" gij met hem speelt; en dat moet niet. En is het wel zoo, dat de duivel ergens aanwezig is en werkt, laat dan vooral het woordje „alsof" uit uw mond blijven; want in dat geval wordt het méénens. Méénens, ook in geval hij naar uw inzicht ergens mee „speelt". Hij vertoont zich immers regelmatig als een engel des lichts? Dit zich alzóó vertoonen is ook zóó iets als: hij „speelt", hij heeft een masker, een proscopion voor. Het dragen van een masker behoort in het oosten tot de attributen van het tooneelspel; maar dan van voornamen, zeg maar: religieus. Bij de heidenen is zulk spel vaak religieus. Gij kunt dus gerust dat „alsof" weglaten. De duivel speelt „ermee". Echt is dat spelen. En ernstig is het ook.

Want met zijn spel „jaagt" hij de zielen. Zoodra hij ze in een imaginaire wereld heeft gebracht, waar de soldaten den helm afzetten om een masker te begluur, zoodra hij aan de kiezers van God een tweetal heeft voorgelegd, om dááruut nu te kiezen, terwijl het tweetal alleen maar fictieve namen bevat; zoodra hij er in geslaagd is, hen in volen ernst heen en weer te laten dribbelen tusschen fictieve „bloemhoven" en onwettelijke woestijnen, zoodra hij dus hen heeft getrokken uit de volle werkelijkheid naar het „land" van droomen en fantasieën, en hun dilemma's (dit OF dat) heeft opgesteld uit alleen maar fantasieproducten, heeft hij zijn spel met hen voltooid. Een soldaat, die het reële slagveld verlaat, om naar een schimmelpaleis te kijken, dat met schaduwbeelden werkt — en dat niemand hardop „poppenkast" durft noemen, omdat het zoo „voornaam" is, is voor den generaal verloren: hij heeft niet meer, maar hij speelt met looden soldaatjes, of met figuren van helden, hij droomt zich naar de botsing van goden en afgodenschemeringsmotieven heen. Duurt het lang, dan wordt hij opiumschiiver. „De duivel speelt ermee".

Helpen kan ik het niet, dat ik erg vaak aan dien spelenden maar niet speelschen, doch op jacht zijnden duivel denken moet. Al vijf jaar lang zit hij ons allemaal dwars: wat is er niet hevig getracht, ons van de koele naakte brute feiten af te voeren, en wat hebben we niet tot vermoelens toe moeten vechten tegen imaginaire leuzen, onwettelijke verhalen, verwarrende problemstellingen. En dan doen sommige bewoners van het taalgebied der tale Kanaäns nog wel eens dierbaar-zieksbedroefd, als je in dit verband spreekt van „Moeder de Gans": is dat nu taal

voor een kerkmens? Nu, we zeggen het dezen keer anders, al verwachten we eenzelfde murmureering: we zeggen: de duivel is óók bij ons nu al jaren lang bezig, de zielen te jagen in het — ook zelf fictieve — tusschen gebied tusschen verzonnen bloemhoven en gedroomde woestijnen. Bijvoorbeeld, als hij de binders, die hun valscheit als scheurmakers en ketters gedoodverfde broeders naar de woestijn zenden, tenslotte in het pakje steekt van aanleggers van „bloemhoven", en dan diegenen, die deze bloemhoven maar niet kunnen zien, toevoegt: naar de woestijn met jullie, ik kan met zulke extremisten niet meer leven, het is bij jullie „niet meer uit te houden".

Wees intusschen maar niet bang, dat we hier weer eens gaan polemiseren tegen ds B. A. Bos of dr F. L. Bos. We denken ditmaal aan iets anders. We vertoeven dezen keer in den geest bij de „Gereformeerde Gemeenten" (gemakshalve, en zonder eenige onvriendelijkheid, aangeduid als groep-Kersten). Daar is onlangs een dominee geschorst („de duivel speelt ermee").

Schorsen beteekent: een ambtsdrager naar de woestijn zenden, omdat hij op dien en dien duidelijk aangegeven grond als zondaar, ja, als grove zondaar, aangewezen wordt en moest; en dit onder de plechtige uitspraak: zoolang hij daarin blijft, staat hij buiten Christus' rijk. Dat nu is, naar bijbelsche beeldspraak: hem „in de woestijn zenden".

Maar, — de duivel speelt ermee. Ik denk, dat het den geschorsten ambtsdrager, hij heet ds R. Kok van Veenendaal, net zoo gaat als anderen: vandaag zeggen ze: hij is naar de woestijn verbannen, en morgen zeggen ze: broeder, en tot zijn volgelingen: kerk-van-Christus, althans een „stukje", of anders een „vorm" daarvan. En de toezijnde „wereld"? Wel, die komt niet, zooals het behoorde, tot vreezen en beven, want geen mensch gelooft nog, dat een geschorste ipso facto als duivelskind te boek moet staan: men neemt de papieren van de schorsers niet meer ernstig; en dát is nu precies wat de duivel ermee bereiken wilde: hij speelt ermee, en straks spelen ze allemaal ermee. Toch weet de duivel: je kunt juist met gedevalueerde papieren de kerk des te gemakkelijker uit elkaar jagen: ze worden eerder uitgegeven dan niet-gedevalueerde. Handel met papieren, die hun ouden koers niet meer hebben, dien noemt men op de beurs, en in de vaderlandsche geschiedenis „windhandel". Maar in de kerk zeggen ze: we hebben „met u ge-handeld".

Op de vergadering, waar ds R. Kok geschorst is, werd des morgens voorgelezen (zoo lees ik in een mij gezonden brochure) Psalm 5: verklaar hen schuldig, o God, laat hen vervallen van hunne raadslagen; drijf hen henen, om de veelheid hunner overtredingen; en na afloop: geloofd zij God. Natuurlijk zijn er bij, die het zóó hartgrondig meenen: de duivel speelt ermee, want je kunt ook van de „idee" van een „woestijn" al hevig rillen. Maar, zonder dat ik dus iemand van die vergadering beschuldig van wat ik niet weet, durf ik toch zeggen: ik geloof niet, dat er iemand is, die van harte gelooft, dat ds R. Kok, zoolang hij bij zijn meening blijft, buiten het Rijk van Christus staat. En daarom klaag ik: die woestijn, die is maar fictief, ze is ditmaal maar een ding-in-de-verbeelding: de duivel speelt ermee.

En daarmee „jaagt" hij de zielen, allemaal; zoowel van wie pijn voelen, als van wie zeggen: geloofd zij

God. Hij „jaagt ze" „in de bloemhoven", om de tale Kanaäns te gebruiken. Hij zal in die jacht ook slagen in alle gevallen, waarin men zich aan een spel van en met „schimmen" overgeeft, en zoolang men een windhandel goddelijken handel noemt. Het kan den duivel nu niet meer schelen, of ge geschorst dan wel niet geschorst zijt: hij heeft er vrede mee, als ge, in wat voor qualiteit ook, windhandel voor handel aanziet. Want dan is hetgeen kerk heet, ontkracht.

Ja, dat „jagen" van de zielen „naar de bloemhoven", wat moet dat nu weer?

Wel, ge moet weten, dat ds R. Kok leert (ik volg de brochure) „de vereenzelviging van de beloften met het aanbod der genade". Hij zegt, dat dát de grond is, waarop de schorsing over hem is uitgesproken. Een paar bladzijden verder lees ik: dat, z. i. de schorsende „synode" (want ook ginds doen ze 't erg hiërarchisch blijkbaar, precies naar het model van dr H. H. Kuyper, en doodkalm tegen de Dordtsche K.O.) het aanbod van het evangelie „los maakt" van de beloften.

Heelemaal begrijpen doe ik het niet; want het dilemma „vereenzelvigen" of „losmaken" lijkt me onaanvaardbaar.

Als ik een man en een vrouw niet vereenzelvig heb, ik ze toch zeker nog niet van elkaar losgemaakt? Wij vreezen, dat een behoorlijk onderwijs in logica, en begrippenleer, en dilemma's, aan de schorsende vergadering niet voorafgegaan is, en zijn bang, dat de duivel ermee speelt, als hij de broeders laat „kiezen" uit een tweetal, dat fictief is. Daar komen altijd ongelukken van. Stel u voor: als een vrouw tot een synode kan zeggen: mijn man weigert stelselmatig mij met hem te vereenzelvigen, en de synode zou dan zeggen: schors hem, want hij heeft u losgelaten, wel, dan kan de duivel nog harder spelen met die synode, plus met dat echtpaar, en meteen kan hij een grijnzende sneer verkoopen over het „collegium logicum", het college in de logica. Het is dan niet de eerste maal.

Maar dat blijve verder rusten. We gelooven, dat we er dit van begrijpen, dat ds R. Kok iets zegt, dat honderden gereformeerde auteurs vóór hem beweerd hebben; en al schijnt hij over het „aanbod", bovenbedoeld, weer iets anders te denken dan ondergeteekende in zijn Heidelberg, Catech., deel II, bleek te doen, in elk geval kan hij er zóó maar in slagen, een stel van gereformeerde auteurs aan te halen, die hetzelfde zeggen als hij, en die men in de „Gereformeerde Gemeenten" evenmin in de „woestijn" zendt, als de schorsers, die hem daarheen verwijzen. Integendeel: die oude schrijvers zijn bij de schorsers zeer in trek, en worden druk aangehaald als voorbeelden van trouwe verkondiging tegenover het tegenwoordige „lichte geslacht"; en dat gebeurt voorál, omdat althans deze auteurs „de zielen" „in de bloemhoven jagen".

Daar hebt ge dus die bloemhoven weer. Ik kom op het chapitre, omdat er bij de Gereformeerde Gemeenten iemand is, die er over sprak in de synode der schorsers, en gepromoveerd is aan de Vrije Universiteit. Het is dr Cornelis Steenblok. Deze promoveerde nl. op 4 Juli 1941 aan de Vrije Universiteit op een dissertatie „Voetius en de Sabbat"; zijn promotor was dr V. Hepp, aan wiens denkbeelden hij ons meer dan eens herinnert, óók in die onzalige schorsing. Uit de stellingen van zijn dissertatie neem ik over: „In psalm 66:16 wordt het bevindelijk element niet uitgeschakeld, maar tot uitdrukking gebracht"; „door den val is de logische denkfunctie niet aangevallen geworden"; de eerste stelling klinkt zwaar, de tweede is mij niet zwaar genoeg, want ze lijkt me, en dit vrij ernstig, te kort te doen aan den ernst

Tusschen Kuyper en Barth (slot)

POP. WETENSCH. SCHETSEN

V. BARTH EN KOHLBRUGGE.

Echter, we zijn nog niet aan het einde. Ons wacht nog een laatste proeve van verbetering bij Barth en wel een zeer interessante. Het gaat thans om Barth's beoordeling van Kohlbrugge.

Barth meent, dat bij alle waardeering voor Kohlbrugge, er bij hem ook „Schraken" te constateren vallen. Daardoor zou Kohlbrugge achterstaan bij Calvin. Ja, volgens Barth heeft Calvin dit op Kohlbrugge voor, dat er bij den eerste een beter doorzien is van „die Problematik des Verhältnisses von Gott und Mensch im Ganzen". En dan volgt het citaat: „Für Calvin verschwindet die Natur nicht neben der Gnade. Ihm verschwindet der Gehorsam nicht im Glauben, die Heiligungsnade nicht in der Rechtfertigungsnade. Ihm bleibt das Gesetz als Korrelat des Evangeliums, als sinnvolles Wort Gottes an den in der Welt lebenden Menschen selbstständig wichtig. Wo man bei Kohlbrugge nur oder fast nur ein Wort hört, das hört man bei Calvin regelmäßig zwei Worte, das findet bei ihm sinnreiche Unterscheidung und umsichtige dialektische Beziehung statt, da ist dem Worte Gottes eben darum freier Lauf gelassen". F)

F) „Voor Calvin verdwijnt de natuur niet naast de genade..... Voor hem gaat het gehoorzamen niet op in het geloof, de heilingsgenade niet in de rechtvaardigingsgenade. Voor hem blijft de wet als correlaat van het Evangelie, als zinvol Woord Gods aan de in de wereld levende mensch zelfstandig van belang..... Waar men bij Kohlbrugge slechts of bijna slechts één woord hoort, daar hoort men bij Calvin regelmatig twee woorden, er vindt bij hem zinrijke differentiatie en behoedzame dialectische betrekking plaats, er is juist daarom aan het Woord Gods de vrije loop gelaten."

Opzettelijk hebben we opnieuw weer enkele woorden gespatteld. Ze zijn nl. door dr Berkouwer zonder meer uit het citaat weggelaten. Ik kan dit maar een weinig fraaie methode van citeeren vinden. Het gros van de lezers kan het toch niet naslaan, en moet maar op gezag van den schrijver aannemen, dat Barth het inderdaad zoo gezegd heeft. Maar wie de citaten controleert, komt aldus tot wonderlijke ontdekkingen. Het doet eenigszins denken aan de dagen, toen er in De Reformatie artikelen verschenen: Hoe Prof. Hepp citeert!

Want, als we nu Barth's beoordeling van Kohlbrugge nader bezien, kunnen we dan inderdaad constateren, dat hij Calvin op goede gronden en refereert boven Kohlbrugge? Geen sprake van. Volgens hem heeft Calvin dit voor op Kohlbrugge, dat er bij hem twee woorden te hooren zijn,

terwijl we bij Kohlbrugge slechts of bijna slechts één woord hooren. Calvin spreekt van wet én Evangelie, van rechtvaardigings- én heilingsgenade. Inderdaad maar dat wil nog niet zeggen, dat Barth Calvin materiëel in dat spreken bijvalt! Wie Barth's woorden goed leest, zal bemerken, dat het hem hier vooral om de methode van Calvin gaat, en die methode dan nog dialectisch geïnterpreteert! Berkouwer heeft juist de woorden, waar het op aan komt, weggelaten. Barth zegt, dat bij Calvin de wet als correlaat van het evangelie zelfstandig van belang blijft. Hij zegt, dat er bij Calvin zinrijke onderscheiding en voorzichtige dialectische onderlinge betrekking tusschen de begrippen blijft bestaan. Maar daarmee heeft Barth ook Calvin voor zijn eigen karretje gespannen en helaas gaat dr Berkouwer, om in het beeld te blijven, naast hem op den bok zitten.

Want ook nu leest Barth weer in Calvin zijn eigen meening in. Hij waardeert bij den grooten reformator, dat deze rechtvaardigingsgenade én heilingsgenade, wet én evangelie in onderlinge relatie handhaaft, maar verwaarloost tegelijk, dat er bij Calvin niet slechts een onderlinge dialectische betrekking tusschen deze begrippen is, maar dat ze genade werkelijkheden beschrijven, waaronder Barth zelf dynamiet legt.

Ik vind het te betreuren, dat dr Berkouwer dit niet aan zijn lezers duidelijk heeft gemaakt, maar tegelijk komt de vraag bij me op, waarom heeft de auteur

der zor
„s c h
eerste
stelling
en tien
orde."
t a b e l
onders
door h
vormt
des W
stootj
niet
perso
het me
liet sch
in de w
nu wat
velen d

In h
ken st
als en
blok w
Rotter
kens
worden
Kerster
C. (19
„Kort
meente
ven do
we, bl
Kerken
die me
logisch
terdam
tevooren
maakt"
was, e
reform
tot do
ven"
van el
Steenbl
de d e
Merik
overzie

„G
MEN
men
meer
Een
tenel
HEER
KAR

Dat
die zic
hoe he
die sch
sings
disch
„medis
op te l
aanged

Nu,
Schors
proefje
een z
bod
de Syn
leerd h
dus:
belo

ook hi
gedeeft
aan
zijn co
zag? W
geconst

7) W
voorig
van S
wat ve
met vr
ken. N
schap,
eens je
Duitsch
geleken
vrijmoe
overtul
mede t
zoo na
en de
formee
handha
als Ba
matorij

We
tijd o
daar b
gische
dat dez
de ver